

Díváme se na kraj pod Kozákovem - "Krása Českého ráje" v časopise „Radostná studánka“ č. 8 - 9 - 10/1942 -

Napsal Josef Lukeš

Stojíme na vrcholku Kozákova a před námi se objevuje čarokrásný rozhled na celý Český ráj dole pod námi. Je to obraz, který dojmá každého, kdo jej uvidí. Nad vrcholky stromových korun hruboskalských lesů vidíme omšelé skály. Pod námi se rozložila krajina s vesničkami, lány požehnaných polí i s horskými plahočinami. Vidíme hrady a zámky. Tu a tam upoutá naši pozornost osamělý strom, který zvedl svou korunu na nápadném místě, jakoby obhlížel své okolí a lákal k sobě cizince.

V myšlenkách se vracíme do dávných dob! Nikdo neví, kolik tisíciletí se převalilo nad tímto krajem v období, které učenci nazývají dobou prvohor. V duchu vidíme, jak pustou zemi svírá tvrdá, kamenitá slupka prahorních skal. Na tento pevný základ se teprve později kladly nánosy, ten tvoří pevné nitro celé země. Kraj byl podivně tichý a prázdný. Když se tak zamyslíme, tušíme nesmírné ticho na zemi, ticho bez šumění lesů, bez ptačí písně, bez lidského hlasu, bez života...

A přece na Turnovsku na několika místech, zejména na Frýdštejně, čnějí nesmírně staré a již drolicí se útesy prahorní žuly a zelenavé břidlice, jak je vynesly na povrch pozdější sopečné bouře.

Ani prvohory na Turnovsku neskryly se docela do nitra země. Jedno období prvohorního věku dosud barví na úpatí hory Kozákova písek a hlínu příznačně červenavou barvou permského útvaru.

A což teprve bohatství prvohorních skal - porfýru a melafyru! Jejich dutiny vyplnila kyselina křemičitá, a tak vznikla nádhera pestrobarevných jaspisů, chalcedonů, karneolů, proužkovaných achátů, křišťálů, citrinů, ametystů a záhněd, které stále okouzlují oči hledačů drahých kamenů právě tak, jako je okouzlovaly již před stoletími, kdy císař Karel IV. je dal hledati v naší krajině.

Význačnou sbírku kozákovských kamenů má dnes znamenitý turnovský lékař - lidumil, znalec Českého ráje, MUDr. Jiří Šolc.

Kolik tisíciletí již spí drahé kameny v nitru země? Čas od času se objevují na povrchu naší země zdánlivě nevzhledné valouny. A ještě mnoho z nich se ukrývá v hlubinách, kam dosud nevnikl paprsek sluneční.

Poznáváme, že nejdříve vznikla krása krajiny v jejím nitru. Základ malebnosti dnešního Turnovska objevíme v dobách, kterým říkáme druhohory, kdy se tu objevuje moře a naše krajina je jeho dnem. Země je stále pustá a velké ticho se ztrácí ve šplouchání mořských vln. To už je na zemi počátek života a drobní živočichové ve vodě svědčí o tom, že se tajemné zrno života pomalu vyvíjí. Když vody opadly, objevilo se bahnité dno, rovná písčivá tabule.

V třetihorách dostala potom naše krajina přibližně tu podobu, kterou má dnes. Nejdříve se rozerval písčivá krajina v rozlehlé i malé kry, až se vrstvy země zprohýbaly k nepoznání. Za této činnosti hřměly nad krajem sopečné bouře. Z rozsedin vyvěřely čediče a znělce. A tato divoká krása zůstala krajině dodnes! Vidíme ji v pahýlech sopečných komínů, jimiž pronikal čedič na povrch. Takové sopouchy dosud ční nad krajem - Vyskeř, Trosky, Mužský...

Po této bouřlivé práci nastalo jemnější modelování této krajiny. To obstarala voda, slunce, vítr a mrazy. Tehdy vznikaly podivné skalní útesy, celá skalní města, smělá sloupoví, přízračné podoby. Na pozdějších naplaveninách vznikly pohádkové lesy - něžné obvazy na pahýlech obnažených skal.

V době čtvrtohor se již tvář naší krajiny mnoho nezměnila. Jen řeka Jizera si vyhledala své údolí, jímž dosud tekou její vody. Nakonec přišel člověk, aby žil v tomto kraji, který mu příroda připravila za jeho domov.

Nevíme toho mnoho o prvním člověku. Kdybychom ho dnes potkali - snad bychom se ho klekli - tak byl nepodoben dnešním lidem. Žil jako lovec a toulal se z krajiny do krajiny. Později se stal pastevcem a zemědělcem. Jen náhodné nebo i systematické nálezy nám o něm dnes občas něco prozradí.

Přesnější zprávy máme vlastně až z dob novějších, když se v naší krajině usídlil lid českého kmene. Ale i tomu je již dost přes tisíc let. Nuže, tento člověk, který sem přišel před více než jedním tisíciletím, porozuměl kráse této turnovské krajiny.

Jen se rozhlédněme z našeho Kozákova okolo sebe a podívejme se, jak každá vesnička, každá samota, každá chaloupka, všechna lidská sídla posadila se jen na místa výhodná, ale i na taková, která neruší přirozenou krásu krajiny.. Leckteré návrší je prázdné. Zdálo by se nám, že by tam mohla být pěkná vesnička, ale tím by se hezká křivka nad naší krajinou porušila. Jinde se vesnice stulily blíže k sobě a újeji se přivinuly jedna ke druhé, barevné střechy se skrývají v zeleni stromů. Jak milý a utěšený pohled!

Ale i někdejší panské stavby se přizpůsobily svým tvarem a svou polohou přírodě. Dosud se obdivujeme šťastné poloze Hrubé Skály a Valdštejna v přírodním rámci lesů a skal. Lidské dílo nepokazilo krásu krajiny, naopak: Leckterou její krásu jen zdůraznilo! Jaký smysl pro krajinu projevíli stavitelé kostelíků na Hruštici, na Všeni, v Jeníšovicích!

A kde přece díla lidských rukou tříštila krásu krajiny, pomohla si příroda sama. To se stalo na Troskách. Původní vzhled hradu kazil překrásnou krajinu - nu, a čas vykonal velikou nápravu sám. Lidské dílo je smeteno a ze zdánlivé zkázy vyvstal nový obraz nevídané krásy. Stejně posloužily vzhledu krajiny i jiné zříceniny. Jejich holé věže a polozbořené zdi dokreslují boky čedičů a skal.

Bohužel méně pochopení pro krásu naší přírody má namnoze naše novodobé stavitelství, které často staví mnohé budovy nevhodně vzhledem ke kráse okolní krajiny. Často ovšem vyšší zájmy vyžadují si dnes takové stavby i v místech, kde se poškodí rázovitost krajiny, i za cenu ztráty krajinné přírodní souvislosti.

Měli bychom se i dnes v moderní pokrokové době v mnohém řídit podle našich předků a učit se milovat krásu od nich. Vzpomeňme, jak lid dřívějších dob měl smysl pro krásu. Stavěl si překrásná dřevěná stavení, zdobil si nábytek, maloval krásné obrazy, vyšíval nádherné kroje. I když nemůžeme žít postaru, tak jak žili naši předkové, přece mnohé z jejich odkazu, z odkazu krásného lidového svérázu je nutno uchovat a udržet pro mnohá další pokolení.